

ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИЧНОГО САМОВИЯВЛЕННЯ ОЛЬГИ СМОЛЬНИЦЬКОЇ

Анотація: У статті акцентується увага на першому етапі творчості молодої поетеси Ольги Смольницької, авторки трьох поетичних збірок «Ангел ночі», «Відшукаю мінливу комету» (обидві – 2009), «Чорний метелик» (2010). Аналізуються поезії «Зимова Феодосія», «Покутське замовляння», «А може буде дощ...», «Арії не вернуть», «Всім на добраніч!..» та ін. Згадуються: перекладацька практика письменниці Віри Вовк; сонет А.Міцкевича «Алушта вночі».

Ключові слова: верлібр, мотив, образ, замовляння, Феодосія, верба, дощ, кров, переклад.

Аннотация: В статье акцентируется внимание на первом этапе творчества молодой поэтессы Ольги Смольницкой. Она автор трех поэтических сборников «Ангел ночи», «Отыщу изменчивую комету» (обе – 2009), «Чёрный мотылек» (2010). Анализируются стихотворения «Зимняя Феодосия», «Покутский заговор», «Возможно, будет дождь», «Арии не возвратятся», «Всем доброй ночи!..» и др. Упомянется переводческая практика писательницы Веры Волк; сонет А. Мицкевича «Алушта ночью».

Ключевые слова: верлибр, мотив, образ, заговор, Феодосия, ива, дождь, кровь, перевод.

Summary: The article focuses on the first phase of creative work of Olga (Olha) Smolnytska, the author of three collections of poetry: "Night Angel" and "I will seek volatile comet" (both 2009), "Black Butterfly" (2010). The article analyses poems "Winter Pheodosia", "Pokuttia Spells", "It might be raining", "Arias will not be back", "Good night, everybody!". There are recalled translation practice of the writer Vira Vovk, and a sonnet "Alushta at night" by Adam Mitskevych.

Key words: vers libre, motif, image, spells, Pheodosia, willow, rain, blood, translation.

Художній світ Ольги Смольницької (р.н. 1987) глибоко психологічний, тим-то й привертає увагу читачів як старшої, так і нової генерації. Участь у літературних турнірах, публікація віршів і прози на сторінках часописів, у колективних збірниках й альманахах сприяли визнанню далеко за межами рідного Сімферополя й навіть України. Зокрема, молода авторка посіла друге місце в номінації «Поезія» Всеукраїнського літературного конкурсу «Витоки» ім. Ореста Цапа (Національний університет «Острозька національна академія», при підтримці Манітобського університету, Канада). Організатори конкурсу видали літературний альманах з аналогічною назвою, куди увійшла і її добірка віршів [3, 15–19].

О. Смольницька отримала диплом за твори, включені до «Антології учасників конкурсу на здобуття Літературної премії ім. Б.-І. Антонича «Привітання життя»» (Львів, 2008). Відкриває збірник вступне слово Марії Людкевич «Поезії нестримний плін, або «Правда зелених хвилин»». Поетеса і член журі коротко охарактеризувала шістнадцять рукописів, надісланих на ці, можна сказати, ювілейні, бо п'ятнадцяті за рахунком, творчі змагання. Авторка оглядової статті у віршах О. Смольницької «Ангел у снігах», «Іоанн Предтеча», «Про що співали трембіти», «Прабабуся: Нарис», «Гуцульські мотиви», «Прядка» виокремила поетичні образи, які їй запам'яталися («з моїх грудей ліляя проростає», «там, де стогнуть дроти під напливом небес»), і вказала на домінування народних мотивів, звернення до язичницьких символів, покутських і карпатських переказів і легенд. Однак зауважила: «Але складається думка, що ці

вірші якісь незакінчені, вони ніби уривки почуттів і вражень, які потребують осмислення» [12, 4]. Можна погоджуватися й не погоджуватися щодо композиційно-сюжетної канви даних творів. На мій погляд, найперше, варто враховувати, що талановита кримчанка у власних поетичних виявах тяжіє до верлібру. З огляду на це її тексти вимагають прочитання й осягнення та «дешифрування» архітектонічної специфіки, образного та метафоричного наповнення й «уловлення» ритмічного ладу.

Вільний вірш трактується «як унікальний спосіб висловлення образної думки, позначеної внутрішнім ритмом...» [9, 425]. Організація верлібрової художньої мови, як правило, достатньо навантаженої інформативністю, відбувається на інтонаційно-синтаксичному неметричному рівні, звідси непередбачуваність наскрізної ритмічної будови, а в результаті – наявність превалювання принципу вербального (мовленнєвого) колажу [6; 124, 125]. Свобода у виборі формотворчих засобів та їх синтез визначають зміст вірша, через це не завжди з першого разу вдається відшукати ключ до прочитання смислового коду поезики О. Смольницької. Тим-то й цікавий процес вияву в цій поезії як локальних, так і домінантних версифікаційно-смислових чинників уподібнення, тотожності й розмежування за вільними несиметричними (на відміну від класичних віршованих форм) засадами.

Підсумком семирічного набутку (2003 – 2009) стала перша, якщо йти за датуванням уміщених текстів, збірка О. Смольницької «Ангел ночі» (2009), де представлено 143 поезії. На титульній сторінці дедукація: «Пам'яті моєї прабабусі, запо-

різької козачки Любові Тарасівни Шумари (Острівської)». Відкривають книжку поезії «Ангел ночі» й «Ангели плакали над Йорданом». Наступна поезія – «Прабабуся: нарис», де варіюється тема родинного культу, домашнього вогнища і оберегів. Мудрість старших, збереження ними давніх традицій, передача знань молодшому поколінню, тут об'єднана символом «веретенця», що зв'язує воедино всі гілки прабабківського дерева:

*...Я відчуваю тепле дихання,
я в темряві роздивляюся руки,
які крутять веретенце –
і біла кужіль
стає легкою хусткою.
Я бачу стару позолоту зморшок
і шовк усміхів.
Я бачу душу, що йде босоніж
у мідяних колах.
Я чую... тільки тишу –
незрозумілу й нестерпну,
і мені вривається подих.
А потім чую голос,
який докоряє мені за те,
що я досі не знайшла себе.
...«Подай мені веретенце».
20.06.2005 [14, 6].*

Друга збірка, яка вийшла одночасно з першою, має назву «Відшукаю мінливу комету» (2009) і присвячена батькові – Олександрові Миколайовичу Смольницькому (172 вірші 2005 – 2009 рр.). Назва книжки відчитується у тексті «Я не знаю, коли повернуся», вступні рядки якого вивершуються неоднозначним питанням: «Я не знаю, коли повернуся. / Ніч розпалена дивним вогнем, – / То в душі моїй мружиться щем, / І себе довіряю як скрусі. / Ніч як двері, а темрява – сон... / Хто це вигадав – ігри з ключами?» [15, 68].

Домінування у тексті слів «ключ» («знову ігри з ключами у серці») і «комети», зовсім не випадкове. Ключ – символічний предмет, яким можна відмикати і закривати будь-що: двері Ночі і Дня, Життя і Смерті, читати тайнописи, довіряти сокровенне і т. ін. Характеризує він і силу, завдяки якій можна багато чого вирішити чи розв'язати. Комета – символ часу, біжучого, змінного, перехідного. Часу, який плине невинно, і яким ми означаємо взаємозв'язки земного й космічного, життєвих негарзів чи переможних звершень... Тому так афористично звучать наступні рядки:

*...Все життя – це дискусія з боєм,
Це падіння і спогади злету.
Відшукаю мінливу комету,
Пригадаю запилені ролі... [15, 68]*

Із підтексту впливають відомі сентенції: «життя – це сон»; «життя – це гра, а люди в ній актори, де кожен грає головну роль власного буття». Однак, все щоб не відбувалося (праведне і грішне), стається з Божої волі. Про це нагадує

образ апостола Петра, який з'являється у пеані. Його особливим атрибутом є золоті і срібні (або залізні) ключі, що символізують ворота неба і пекла або силу відпускання гріхів та відлучення від церкви [22, 426]. Він чекає на нас: «І ключа до видінь простягає – / Ключ до сну, до видінь і до герцю...» [15, 68]. Так завершує вірш О. Смольницька, стверджуючи, що поезія – це своєрідне вираження думки, уяви і фантазії.

Художня образність дебютних томів включає язичницьку та християнську семантику, особлива увага приділена сакральному мистецтву. Не менш цікавою видається наповненість цих книжок фольклорним, міфологічним і суто літературним матеріалом (покликання на відомих мислителів, письменників і митців; літературних персонажів). Індивідуальний стиль характеризує її як неординарну особистість, залюблену в народну традицію, з непохитним переконанням пізнати якомога глибше універсальні світові цінності; націлену на серйозне осягнення філософії та психології (вона – аспірантка кафедри філософії Київського Національного університету імені Тараса Шевченка).

Її уявний світ зітканий з інстинктів, марень, задзеркаль, снів, які своєю чергою складаються з химерних фантазій, туманних і яскравих видінь тощо. Лірична героїня (alter ego поетки) перейнята надчуттєвим боєм за зовнішній світ. У текстах внутрішнє емоційне напруження передає різні душевні порухи та стани: нервові збудження як миттєві реакції на події, які гостро вразили серце; інтимні почуття, породжені глибоко особистими переживаннями; депресії, що, судомлячи душу, притлумлюють життєствердні поривання й бажання. Прочитана книжка, побачений спектакль, розмова із друзями й однолітками – ці безпосередні враження від переосмислення відомих істин і пізнання непізнаного та багато чого іншого, що тишило чи подразнювало око і розбурхувало свідомість, стало приводом до роздумів і поштовхом до рефлексивних відображень у слові. Ілюстрацією до сказаного слугує верлібр «Зимова Феодосія», датований 16.11.2006 р., текст якого подаю повністю:

*Очікування. Знову. Слова зімкнулися.
Мимо серця – осліплені кажани,
Яких з'їдає вологий сміх відьом.
Втрачаючи форму повалених статуй,
Повільною ходою йду над морем.
Рудий пес – рік Собаки – біжить за мною,
пожадливо ловлячи українські слова:
“теплий... хороший... ну, йди до хазяйки”.
На мені вогненний кунтуш.
Втрачаю ритм.
Розірвана свідомість.
Тому полікуватись не завадить.
А Феодосія – Фео, тасмнича фея,
Теос, Феміда, Теміс,
Артеміда...
І моря лукомор'я*

зімкнуло два світи.
 Сіре море. Бинти чайок,
 які єдині розуміють, у чому моя брехня.
 Компреси мокрі, бинти на відкриту рану.
 Холодне море. І все стрімкіше фуєте
 Феодосії...
 На цьому місці, де я стою,
 продали Роксолану.
 І збили чийсь літак,
 що впав у море.
 Здається, так?... Дводзвінне море...
 А потім якір знайшли – хрест святого.
 Зімкнений день.
 Зімкнена я [14, 126].

Відразу помітна посилена акцентція на передачі значення слова «Феодосія», при чому йдеться про відчитування його на різних смислових рівнях: етимологічному, лексичному й семантичному. Текст насичений метафоричною образністю. Важливо враховувати зіставлення минулого з сучасним (перекази, міфи, історичні відомості тощо), де «моря лукомор'я / зімкнуло два світи». Цим самим авторка посилює увагу до пракоренів міста, яке відоме з VI ст. до н. е. як грецька колонія заснована вихідцями із Мілета, що у Малій Азії. За легендою, мешканці поселення (мілетянці – «вічні мореплавці») з огляду на суттєві переваги нової території, вважали її «посланою Богом» – звідси й назва «Феодосія». Через образи-символи (Теос, Артеміда, Роксолана, збитий літак тощо) постають різні віхи становлення, утвердження та буття міста.

Наявність Феміди, богині права й законного порядку, що володіла даром пророцтва, тут не випадкова, а логічно вмотивована у тканину тексту: адже, за легендами, вона керувала 13-тимісячним роком, розділеним на два сезони з літнім і зимовим сонцестоянням. Вибудовувався верлібр зі «студених вражень»: від зимніх морських хвиль сталевого кольору; опустілого надбережжя, де «чайки з печальними криками носяться над холодною пучиною морською» [1, 24]; пронизливого вітру, посланця з минулих віків; сірої гальки, що злегка порипує під ногами; сумних, благаючих ласки, очей бездомних собак. Період зимового сонцестояння, з одного боку, вирізняється тим, що природа сама підштовхує до гострозорішого погляду на світ і спонукує до філософських узагальнень, а, з другого, – дає поживу для роздумів про безмежність і загадковість Всесвіту; випадковість і закономірність сутності буття.

Лірична героїня перейнята чуттєвими відрухами, нав'язаними природним виднокругом і культурним ландшафтом, які наштовхують на паралелі з досягнутими нею знаннями, дають привід для розмірковування про давні й теперішні часи, про світоглядні та духовні засади, якими насичувався міський простір цього колишнього центру грецьких і генуезьких колоній, турецького невольничого ринку, козацьких зв'язів. Ідеться і про катаст-

рофу 4 жовтня 2001 року – збитий над Чорним морем літак Ту–154 М (рейс Тель-Авів – Новосибірськ). Цей фатальний випадок і нині повниться суперечками навколо загибелі шістдесяти шести пасажирів. Відтоді минуло вже десять років, а відповіді на запитання: з чиєї вини («вагатися трагічні терези» Феміди!) сталася ця трагедія, так і не знайдено.

Осердям у художній тканині твору є архетипічний образ «моря» (Моря-Матері) – символ життєвого топосу, з материнським і динамічним началами. Він також і символ бурі, стихії, руїни – носіїв горя й смерті. Темні глибини царства Нептуна порівнюють з таїнами людської душі; гріховними пристрастями. Окрім того, море пов'язують із символом хвиль – уособленням пульсуючого космосу (метафора «дводзвінне море» означає їхні приливи і відпливи). Поетичний образ «чайки», широко вживаний в народній творчості й в художній літературі, тут надається до персоніфікації з дівчиною (ліричною героїнею), сердечна рана якої відкрита, на що вказує метафора «бинти чайок». В уяві авторки крила чайок, окроплені живильною морською водою, перетворюються на «бинти» і «компреси», що гоять душевні рани («компреси мокрі, бинти на відкриту рану»).

Завершує вірш образ «якоря-хреста», який у християнській символіці відчитується як надія на спасіння, охоронний знак, а також виступає синонімом тризубу [20], який подибуємо на феодосійському гербі.

Затираються межі («розімкнена свідомість»), завдяки чому можливе переміщення ліричної героїні в будь-яку часопросторову площину. На ній «вогняний кунтуш»... Ця метафора – місток у уявний світ, той, де правда й вигадка щільно переплетені, тож завдяки згаданим образним і відповідним засобам синестезії (поєднання в одному тропі близьких і далеких асоціацій), поетесі вдалося не лише відобразити свій психологічний стан на момент перебування у Феодосії, а й заінтригувати читача імпліцитними (прихованими) та експліцитними (явними) ознаками, що інформують про ойкуменістичні, культурні та міфологічні коди міста. Отже, у цій поезії, як і в багатьох інших, реєструємо особні авторські теми, мотиви і метафори, які свідчать про чітко виражене індивідуальне «я» молодої поетеси.

Мотив самотності у віршах О. Смольницької – постійний і бажаний, він увиразнює окремішність, самодостатність. Водночас – обтяжливий болочими думками, іноді «важкими, мов каміння», інколи забарвленими іронією чи сарказмом. Щасливі й водночас гіркі, ба навіть щемливі відчуття викликає часом стрімкий, іноді повільний, інколи мінливий ритм вірша, який вловлюється залежності від наповненості (архаїкою, екзотикою, неологізмами) слів, фраз, несподіваних образів і метафор, порівнянь та висновків. Тоді вірліброва мова тексту – ніби бистра вода, летюча зірка, невпійманий звір, розсипане гранатове намисто, наче кров...

Творчий процес означений образом крові. Попри те, що цей образ символічний, він реально відчутний і зримий. Наприклад, у таких рядках: «Із вуст слова стікають наче кров...» або «Слова задують кров'ю поцілунків...». Відтак беззаперечно віриш, що «Вірші пишуться – кров'ю – / До скону! / І здригається небо, / І знову / Розливається ртуті отрута / По руках, по вустах / І по скрутах. / Коли крові не стане / І ртуті – / Вірші тільки спалить / На розпугті, / Де химерні птахи / Гостродзьобі, / Де зчорнілі хрести / Гололобі. / Кров колись побіжить – / Під землею. / Стане вічність тоді / Лиш моєю» [15, 89].

Очитаність авторки, зацікавленість філософськими працями, естетичними концепціями сприяють примноженню у верлібрах вітчизняних та зарубіжних символів й інтертекстуальних елементів. Так само, перекладацька практика сприяє привнесенню у тексти, включаючи епіграфи і примітки, новітніх кодів, означених комунікативними «ідеями культури», які, трансформуючись тематично і образно, примножують надбання вітчизняної літератури. Зацікавленість міфами, легендами, фольклорними, філософськими, мистецькими й літературними творами виявляється у цитуванні, ремінісценціях й «уведенні» в художню канву тексту відомих світових персонажів. Сконденсовані і лапідарні думки, щільне переплетення явища дійсності з явищами примарними, надає віршам особливого малюнку. Зміст, довільне чергування рядків різної довжини визначають і поетичну форму твору, і мовний стиль. Характер сюжету переважно експресивний, почасти таємничо-загадковий (іноді з елементами містики). Діапазон переживань включає різнорівневі переходи від сфери свідомого до сфери підсвідомого й навпаки. Навіть можемо говорити про філософію передачі миттєвих станів.

До речі, роль сну і підсвідомості у творчому процесі О. Смольницької дуже вагома. Авторка надає перевагу т. зв. автоматичному письму, намагаючись якомога об'ємніше зафіксувати нічні видіння і прозріння, де часто розрив логічних зв'язків замінений на вільні асоціації. Ангели ночі та крилаті коні-сни («чорні», «невидимі»), допомагають долати просторово-часові межі, відкривають інші світи. Тим цікавіша поведінка ліричної героїні, котра виступає в різних ролях, раз у раз перетілюючись та перевдягаючись – чаклунка, віщунка, відьма... А поруч – міфологічні й казкові герої (вовк, олень, рись). Почасти такий почерк властивий поетиці сюрреалізму та експресіонізму, де перевагу надано рольовому персонажу.

Неабиякий інтерес викликають вірші, написані завдяки «легкості й натуральності асоціювання ідей» (І. Франко). Імпонують вони багатою образністю, графічним чи акварельним означенням пейзажу і навіть тією вселенською тугою («На самоті», «Буденна смерть: За обрядовими співами»), якою переймається лірична героїня. Домінуючий мотив більшості віршів – це *мотив*

ночі з її міфологічною лунарною символікою. Ніч, як крила в інші світи, завдяки чому оживає далека минувшина з дохристиянськими світоглядними первинями. Слова-символи означають відчуття ліричної героїні, її тривогу душі, проймаючий тіло біль. Емоціональна напруга змушує читача співпереживати. Цей стан суголосний з переданим Лесею Українкою у вірші «LA (Nocturno)»

(цикл «Сім струн») такими рядками: «На крилах фантазії думки літають / В країну таємної ночі» [19, 29].

Примітна і стилізація, й вміле поєднання у текстах фольклорних мотивів із практикою народного знахарства, в якому магія промовленого Слова «виступала живою істотою» (М. Крушевський). Однаково близька авторці і язичницька міфологія, і християнська символіка, й апокрифічні сюжети. Іноді стилістичний малюнок тексту можна порівняти з роботою майстра-мозаїста, котрий із малих і менших частинок різнокольорової смальти творить тематично й композиційно цілісну картину – тож відмічу верлібр О. Смольницької «Покутське замовляння», написаний «9.10.2006»:

«Вербо яра, відчинись!»

...Серце – навпіл.

Земелі-гора в зірчастому ставі.

Біле заинало і міст.

Золоті сніжинки падають на плечі,

Лишаючись маревом, пахощами ладану.

Синій птах у височині сміється.

«Вербо яра, відчинись!»

Боже, дай мені силу

загоїти смолою рани,

загострити душу, пізнати верх і низ

та розрізнати те й друге.

Янтарині краплі смоли на вербі.

«Вербо яра, відчинись!»

Звільни мене від ножа в серці,

від антитіла в крові,

від вірусу, від збуїв, драконів,

від коду горя [14, 148].

Сила замовляння спиралася на віру в людське слово. «Замовляння, – за твердженням М. Крушевського, – є вираження словами побажання, з'єднаного з певним обрядом або без нього, бажання, яке повинно неодмінно виконатися» [7, 21]. Основний зміст цього ліричного дівочого замовляння – апеляція до священного дерева. Звертання до верби – це сліди впливу давніх вірувань, в основі яких лежать уявлення про дерева й рослини як буцімто живі істоти. Із предковичних часів українці наділяли дерева, квіти і трави здатністю вберігати від злої сили та різноманітних нещасть. У «Покутському замовлянні» персонафікація сил рослинного світу, себто верби, пов'язується з наділенням її властивостями жіночої статі, яка оберігає і захищає. Верба «здавна використовувалася як лікувальний засіб і водночас – як оберіг (від нечистої сили, відьом тощо)» [5, 116], і тому символі-

зація молоді «*верби ярої*», що росте над ставом і до якої звертається лірична героїня, зведена до визначального чинника – сприйняття цього дерева як важливої життєдайної сили. У явищі чудодійного «обертання Слова» до чогось священного розрізняють дві сторони: «1) віру в можливість нав'язати свою волю божеству, людині або певним предметам і обставинам; та 2) віру у слово людське як найпотужніший засіб нав'язати кому-небудь або чому-небудь свою волю» [7, 21].

Повторення однорідних приголосних підвищують інтонаційну виразність вірша. Слова, що починаються із дзвінкої літери «з», надають віршу утаємниченості; у сполученні з голосними («а», «е» «о», «я») вони підсилюють передачу душевних переживань, сприяють більшому впливові на читача (ідеться про іменники, прикметники та дієслова), що емоційно поглиблюють смислові зв'язки: замовляння, Земелі-гора (образ із казки братів Грім), збуї (за покутським діалектом – розбійники), запидало, зірчастий, золоті; загоїти, загострити, звільнити. Провідним мотивом виступає рефрен-імператив «*Вербо яра, відчинись!*». Насамкінець ця домінантна фраза вивершується проханням ліричної героїні: звільнитися від коду горя. Фольклорна поетика цього вірша-замовляння заснована на «художньому освоєнні народно-традиційного наративу» [21, 110], що дало можливість зберегти природний мовленевий ритм і заразом витворити нові авторські поетичні форми в слову.

Візуалізація переживань і подій, якими візуально повняться тексти, – ще одна окрема сторінка творчих граней талановитої молоді письменниці. Приміром, у віршах «Запах кострища» чи «Тій, що бігла з вовками...» є сюжетні елементи, які можна розгорнути чи то в невеличке оповідання, тобто авторка заохочує до співучасті в поетичній грі, зітканій із фантастичних мандрівок і перетворень. Не буду стверджувати, що всі вірші сприймаються легко, але з певністю скажу – більшість із них тривожать, спонукають до співпереживання.

Приємно констатувати, що поезії О. Смольницької перекладені німецькою і португальською мовами. Три роки тому вийшла у світ книжка «*Videira / Лоза: Мала антологія молоді української лірики...*» (Ріо-де-Жанейро, 2009; португ. і укр. мовами). Підготувала й упорядкувала це двомовне видання Віра Вовк (Селянська), znana письменниця, доктор філософії, котра з другої половини 40-х років минулого століття мешкає у Бразилії. Не можу тут обійти питання подвійної відповідальності, яку письменниця взяла на себе: добровільний «обов'язок» транслятора в іномовне середовище текстів невідомих йому (чужих) авторів; особлива місія тлумача-презентанта української поезії за кордоном.

Ретельний відбір саме тих віршів, які зацікавили б зарубіжного шанувальника художнього слова, залежить не лише від поетичних смаків перекладача: головне тут – його інтуїтивне відчуття виве-

ршеної поезії та перекладацька вправність у роботі зі стилістично різними ліричними творами.

Віра Вовк – авторка багатьох поетичних збірників, пише українською, німецькою та португальською мовами. Дебютна книжка «Юність» (1951) вийшла, коли їй виповнилося 19 років; і певне тому, оглядаючись на свій пройдений шлях, вона приділяла і приділяє велику увагу молодій парості в літературі – віддавна популяризуючи в португальськомовному світі твори українських поетів. Принагідно згадаю її переклади віршів поетів-шістдесятників, з яких укладалася книжка «Соняшник» (1966), куди увійшли твори Ліни Костенко, І. Драч, М. Вінграновського, І. Нижника та ін. І ось, більш ніж через п'ятдесят років, маємо нову антологію «*Videira / Лоза...*», де представлено вірші 20 сучасних українських поетів: В. Неборак, В. Бориспольця, В. Махна, С. Дзюби, Тетяни Дзюби, І. Андруска, Мар'яни Кіяновської, Мар'яни Савки, С. Жадана, Галини Крук, Оксани Луцишиної, О. Сливинського, Д. Лазуткіна, О. Коцарева, Рути Вітер, Богдани Матіяш, Б.-О. Горобчука, А. Любки, Ольги Смольницької, О.Ножака. У вступному слові Віра Вовк вказала, що поезії для перекладу вибирала із творів «покоління народженого після 1960 року» [23, 2]. Цим самим підкреслила, що перекладацька селекція текстів різних за віком авторів надає можливість презентувати поетичні набутки 80 – 90 –х рр. ХХ й першого десятиліття ХХІ століть: тих, хто вже має «солідний» творчий багаж, і тих, хто лише входить у літературу. Треба віддати належне поетичній інтуїції Віри Вовк, її відчуттю сучасної тематики і проблематики, нових стилістичних і формотворчих явищ у нашій поезії.

Неординарні зміст і форма ліричних творів, які увійшли до антології. У ній бачимо високу синтаксичну напругу речень, розлогу архітектонічну побудову тексту, розкуте письмо без розділових знаків. Одні автори зосередились на інтимних почуттях, дружбі й християнській любові до ближнього, другі – на внутрішніх рефлексіях. Оспівуючи самотність чи виказуючи безнадію й розчарування сьогоdnішнім світом, причиною яких стали кризові явища, політичне фанфаронство, соціальні негаразди, майже всі так чи так торкаються тематики «різних аномалій часу» (наркотики, тероризм, нетабуйованість еросу тощо). Із лірикою глибоко особистого характеру граничать тексти, в яких виразно прочитується співчуття чужій біді. Вірші, де ведеться відверта розмова про гріховність і святість нашого неспокоїного світу, межують із розповіддю про місто, в якому живуть, свою родину та друзів. Поетичний рядок передає як мінорні, так і мажорні настроєві обертони, які не можуть залишити читачів байдужими.

У цьому багатоголоссі, із-поміж тематично різних, образно цікавих і метафорично багатозначних текстів, привертає увагу поезія О. Смольницької «А може буде дощ...», в якій виразно проступає

біблійна символіка. Приваблює вірш авторською настановою на концепт «дощ», надаючись до різних інтрепритаційних прочитань. Очікування дощу, гроза і шепіт падаючих крапель налаштує нас на різну музичну тональність при його прочитанні:

*А може буде дощ, і всі гріхи
Він змиє, як і старість у природі,
Із Біблії рядки тектимуть плинно,
Мов краплі моря свіжого весною.*

*І дощ іде, і блискавка вбиває
Всі сумніви минулого, гнилого.
І дощ іде... і світ пливе в дощі,
І танці крапель миють спогади й надії [23, 120].*

Можна сказати, що у двох ритмічних строфах вірша заховалася маленька симфонія... Фортепіанна вступна прелюдія. Це – передчуття перемін. За нею вступають у гру скрипінні інструменти, адажіо змінює андантіно – сум'яття й острах, наплив спогадів, які спазматично підступають до горла... Далі – притишують темп скрипки й альти, гучно ведуть свою партію мідні духові інструменти (труби, валторни, тромбони): «і дощ іде, і блискавка вбива...». Знову альтерація — пониження звука на цілий тон, коли завершеності твору надає гармонійний каданс: пам'ять минулого пробуджує надію, з якої зароджується трепетне сподівання та очікування щасливих перемін.

До слова: О. Смольницька присвятила Вірі Вовк декілька поезій («Бразильська мітологія», «Покроплення»); написала відгук на антологію «Videira / Лоза...», включивши його до своєї книжки «У пошуках коріння. Телесценарії. Статті. Нариси. Рецензії. Огляди» (Сімферополь, 2010). Окрім сценаріїв, тут розміщено розвідки з народознавства, релігієзнавства і літературознавства, презентовано переклади з Емілі Дікінсон, Олени Гуро, Зінаїди Гіппіус, Мірри Лохвицької, Тетяни Аліонової.

На початку минулого року побачив світ поетичний збірник «Різдво в українській поезії», де представлені твори майже двохсот поетів різних часів – від XVI ст. до першого десятиліття XXI ст. Тут – три поезії О. Смольницької «Сумна колядка», «На поживклій траві візерунками іній завився...», «За лінією трав сухих – колядки піруети...». Осягнення цього старожитнього культурного пласта оприявлюється в сучасній стилізації: «За лінією трав сухих – колядки піруети. / Над храмом – гнізда сивих зір, що міняться біляво. / Ластовенята прилетять на спів, що склав планетник, / І сніп вогнем згорить, займеться, мов заграва...» [13, 276], де слово-образ «сніп» символізує календарний поворот сонця на весну, а слово-образ «ластівка» усвідомлюється як носій доброї звістки про її швидкий прихід.

Навесні 2010 р. О. Смольницька стала лауреатом Міжнародної україно-німецької премії ім. Олеся Гончара за кращий твір молодого автора в

номінації «Поезія». Вручення премії відбувалося у приміщенні Спілки письменників України, із почесними відзнаками привітали переможців німецька письменниця, меценат Тетяна Куштєвська, прозаїк В. Яворівський, поети – І.

Драч (голова журі), П. Перебийніс [8, 2]. Останній, представляючи шановній аудиторії поетку, належно оцінив її доробок, прочитавши вірш «Арії не вернуть» із добірки «Остання жриця», який небавом опублікувала газета «Слово просвіти». У ньому наявне прагнення авторки вжитися в минуле, відчуті дух зниклої цивілізації, і через ототожнення себе із дивною жрицею, від її імені, як хранительки утаємничених знань, висловити беззаперечну істину про боротьбу добра зі злом:

*Арії не вернуть.
Арії не повернуться,
І це не плач, а правда.
Я не впадаю в ересь,
А просто кажу:
Не грайтеся з духами предків.
Не виймайте сталь з могильника:
Я ще стережу предківський спокій.
Я – сонце, я – вовчиця, я – птах-віщун,
Я птах-горюн,
Я вкотре викрадаю у вас місяць,
Який ви чомусь зіпсували плямами
Смертоносних знаків
(Для вас і золота бджола – це смерть,
А не екстаз).
Зрозумійте: арії не вернуть
Такими, якими ви їх уявляєте.
Кажу це – остання жриця,
Для якої все – Бог [4, 9].*

Пізніше авторка включила вірш до третьої збірки О. Смольницької «Чорний метелик» (2010), на титульній сторінці якої присвята: «Моїм батькам, які навчили любити мене кримську природу, у тому числі й метеликів: черляннів, павинців, махаонів, траурниць». У вступному слові поетеса розповідає про зацікавленість тропічними метеликами і пошуки серед музейних колекцій, репродукцій картин і фотографій того одного-єдиного, який «буде чорним із синявою, як вороняче крило, ніжний, немов темрява запашному саду...». Що ж буде написано на його крилах? Відповідь віднайшла, коли «дивилася на гуцульські орнаменти і бачила, як там химерно переплітаються в танці метелики... Ось він, метелик із переливами синього птаха – барвиться мені з гуцульської писанки» [18, 5]. Усі її книжки мають оригінальні орнаментальні заставки з українських вишивок, в основі яких – старовинні узори, що, за народними переконаннями, мають оберегову силу. Чорний метелик, як запевняє нас лірична героїня з вірша з аналогічною назвою, – символ її душі, але не тільки: «...Ми вважаємо, що всі наші чуття богорівні, / А ми – боголикі, / Проте, хіба

не задихається в комусь із нас / Невинний чорний метелик? [18, 7].

У літературі можна знайти чимало емблематичних потрактувань образу метелика. Добре відома легенда про Психею – чарівну дівчину із крилами метелика, утілення людської душі (давнє грецьке слово «псіхе» – «душа», «подих», «метелик»). У багатьох культурах метелик, з одного боку, символ перевтілення і краси, а з другого – радості й сімейного щастя. Поширене ототожнення людини з легковажним метеликом, коли краса диктує неадекватну поведінку, самозакоханість, непостійність [11, 100]. Навіть сам сатана перетворювався на метелика під час шабашів: це краса диявола. У суфізмі метелик, що летить на полум'я, символізує стремління до абсолюту. За твердженням проф. Армеля Ле Бра-Шопар, по суті до XIX ст. образ метелика мав переважно негативні характеристики, і лише завдяки філософським метафорам, ужитим у працях Гегеля і Фур'є, відбулося перекодування: гидка гусениця перетворилася на гарного метелика. Спираючись на ідею постійного перетворення, опозиція *бридке-красиве*, послужила тезі Гегеля про поступальний рух історії – від бридкої цивілізації до перетвореної на універсальну Гармонії в майбутньому [2, 157]. Метелик став і символом прагнення людини до суспільної, родинної і внутрішньої гармонії, злагоди, згоди, любові, взаєморозуміння – домінуючий мотив третьої збірки О. Смольницької «Чорний метелик» із циклами «Життя на Місяці», «На Північ», «Про поетів», «Яровик», «Апокрифи», «Різнобарв'я». Поряд із поезією, де зачіпаються дуже серйозні проблеми (відповідального ставлення людства до своєї планети; ідентифікації українців і сприйняття себе як сильної, згуртованої, розумної, вольової нації; збереження традицій та пошани до інтелектуального потенціалу), – чимало звернень до однолітків, колег по перу, серйозних та іронічних (навіть бешкетливих) вимовлювань про поезію. Приміром: «Поезія – витяг, маринад, абрикосовий цукор, / повідловий смак, / в якому – лискучі вишні...» [18, 65].

Поетеса підготувала до друку четверту книжку віршів «Знак місяця» із комп'ютерним набором якої дозволила мені ознайомитися. Залишаючись вірною корінню, роду й родині, вона символічно дарує «цей букет віршів», уважаючи, що «кожна збірка повинна бути букетом запашних квітів і лікувальних трав, яких багато в наших степах», своїм «дорогим батькам Смольницьким Олександр Миколайовичу та Олені Сергіївні, а ще бабусі – Білокуренко Валентині Павлівні, запорізькій козачці». До речі, чимало віршів із майбутньої збірки були опубліковані у львівському журналі «Дзвін» (2010. – № 3 – 4), у газеті «Літературний Крым» (друкувалися укр. мовою) й у кримській «Феміні: Антології авангарду, психоаналізу, психотерапії, психології» (Сімферополь, 2010. – № 8, № 9), яка виходить завдяки ентузіазму та

упорядкуванню її матері, лікарки й культуролога. У новій збірці бачимо переосмислення кримських легенд і міфів, роздуми про минуле й сьогодення рідного краю, про «серце моря», про «цикаду, яка грає на віолі» [16, 97]. Поезія «Алушта вночі», датована 26.07.2005 р., нагадала мені дванадцятий вірш з аналогічною назвою із «Кримських сонетів» (1826) Адама Міцкевича – обидва передають неповторні враження поетів від відчуття нічної атмосфери міста на південному узбережжі Чорного моря. Першим (написаний майже два століття тому: 1826 – 2011! двадцятишестерічним поетом), як і належить, представлю сонет польського поета у перекладі М.Рильського:

*Свіжішає вітрець, жарота відлягає,
Світільник золотий спадає на Чатир-Даг,
Розбився на скалки у нього на плечах
І гасне. Мандрівник спинився, поглядає.*

*Чорніє пасмо гір, дрімотна ніч у гаї,
Шепочуть, мов крізь сон потоки у садах
І – квітів музика – солодкий лється пах,
Що для ушей мовчить, до серця промовляє.*

*Мене вколосує пільма і тишина;
Аж от немовби вся гоїднулася колиска;
То світлий метеор блакить перетина.*

*О ночі східна! Ти – неначе одаліска,
Що поцілунками зчаровує до сну
І раптом будить знов жадобу вогняну [10, 34].*

Так схвильовано образ-символ Ночі та враження від кримської природи, особисті переживання передано А. Міцкевичем.

По-своєму змалювала О. Смольницька. Метафори («світло троянди», «палевий місяць») і порівняння (море – «гліцинія з сіллю») виказують суто жіноче письмо. Стрімка динаміка переходу дня у ніч передана метафорою «ельфійський стрибок» (тут читаються аналогії із шекспірівської комедії «Сон в літню ніч», персонажами якої є міфічні ельфи): «Всім на добраніч!.. Ельфійський стрибок / Палевим місяцем світиться жваво. / У хитавиці, немов альпеншток, / Блимає світло троянди та мряви. / Чорними хвилями б'ються серця. / Тихий спочинок на шпилі – сузір'я / Берег пливе – певно, до праотця. / Світла уява – гліцинія з сіллю. / Крихти молочних кристалів в воді. / Тягне в зелену безодню – до мулу... / ...Спів увірвався. У синій снюді / Якір хитається – твердо й похмуро...» [16, 27].

О. Смольницька творить свою власну поетичну міфологію, власну систему художніх образів, дослухаючись голосу свого серця, сприймаючи світ різних його проявах. Проблеми ж становлення й росту, не затьмарюють загального враження.

Що прагнуть нам, її сучасникам, сказати легенди й міфи про давніх «орів... і антів... таврів... скитів...», «Стрибожих внуків», козацьких дітей? Яку інформацію нам приносять сни, наді-

ляючи магiчними чарами, тривожачи серце, змушують душу воскресати в минулому та, нiби за дорученням Кассандри, пророкувати майбутнє? Так народжуються нескiнченнi запитання, на якi намагається вiдповiсти молода поетка лише її притаманною мовою. Голос її лiричної героїни

переконув читачiв: «струна яка в менi / нiколи не ввiрветься» [17]. Своєю творчiстю Смольницька доводить, що Поети – володарi часу реального й часу умовного, який виливається на бiлий аркуш паперу поетичними рядками, вогнем їхньої радостi та смутку.

Лiтература

1. Бальмонт К. Чайка / Константин Бальмонт // К. Бальмонт. Солнечная пряжа. – М.: Детская литература, 1989. – 239 с.
2. Бра-Шопар Ле А. Фiлософський зоопарк: Вiд отваринення до вилучення з людства / Перекл. з франц. В. Шевченко / Армель Ле Бра-Шопар. – К.: «ПУЛЬСАРИ», 2009. – 312 с.
3. Витоки: Лiтературний альманах. Поезiя. Проза. Лiтературознавство / Упоряд. П. М. Кралюк; вiдповiд. за випуск А. О. Криловець. – Острого: Нац. ун-т «Острозька національна академiя», 2006. – 150 с.
4. Гончар Л. Сто подань на премiю iменi Олеся Гончара / Леся Гончар // Слово просвiти. – 2010. – Ч. 14. (8 – 14 квіт.).
5. Кононенко В. Символи української мови / Володимир Кононенко. – Івано-Франківськ: Плай, 1996. – 270 с.
6. Костенко Н. Українське вiршування ХХ столiття / Наталiя Костенко. – К.: «Київський унiверситет», 2006. – 287 с.
7. Крушевський М. Замовляння як вид російської поезiї / Упоряд. перекл., вступ. стаття, додатки З. О. Пахолок / Миколай Крушевський. – Луцьк: Вiсник і К°, 2002. – 192 с.
- 10.
8. Мацiєвська М. Стали лауреатами премiї iменi Олеся Гончара / Мар'яна Мацiєвська // Лiт. Україна. – 2010. – 15 квіт.
9. Науменко Н. Серпантиннi дороги поезiї: Природа та тенденцiї розвитку українського верлiбру / Наталiя Науменко. – К.: «Сталь», 2010. – 518 с.
10. Мiцкевич А. Вибране / Упоряд. текстiв, пiдготовка навч.-метод. Матерiалiв О. Астаф'єва / Адам Мiцкевич. – К.: Школа, 2005. – 416 с.
11. Полная энциклопедия символов и знаков / Авт.-сост. В. В. Адамчик. – Минск: Харвест, – 2006. – 607 с.
12. Привiтання життя. 2008. Антологiя творiв учасникiв конкурсу на здобуття лiтературної премiї iм. Б.-І. Антонича за 2008 рiк / Ред.-упоряд. Д. Сапiга. Переднє слово М. Людкевич. – Л.: Каменяр, 2008. – 83 с.
13. Рiздво в українській поезiї: християнськi вiршi / Упоряд. Н. О. Данилевська, С. Є. Сапеляк. – Нiжин: «Аспект-Полiграф», 2010. – 372 с.
14. Смольницька О. Ангел ночi / Ольга Смольницька. – Сiмферополь: Кримнавчпеддержвидав, 2009. – 160 с.
15. Смольницька О. Вiдшукаю мiнливу комету. – Сiмферополь: Кримнавчпеддержвидав, 2009. – 202 с.
16. Смольницька О. Знак мiсяця. – Сiмферополь: Автор. комп'ют. набiр, 2010. – 89 с.
17. Смольницька О. З нових вiршiв: Залiзо і скло (iспанськi наспiви). – Сiмферополь: Автор. комп'ют. набiр, 2011.
18. Смольницька О. Чорний метелик. – Сiмферополь: Кримнавчпеддержвидав, 2010. – 368 с.
19. Українка Леся. Тв.: у 4 т. – Т. 1: Поетичнi твори / Леся Українка. – К.: Днiпро, 1981. – 541 с.
20. Шаповалов Г. Культовий змiст зображення корабельного якоря в iсторичному розвитку вiд найдавнiших часiв до ХІХ ст. / Георгiй Шаповалов // Шаповалов Г. Судноплавство у духовному життi населення України (з найдавнiших часiв до кiнця ХІХ ст.): автореф. дис. д-ра iст. наук. – Днiпропетр. нац. ун-т. – 2001. – 35 с.
21. Шутенко Ю. Фольклорна традицiя та авторське «Я»: поезiя Василя Голобородька / Юлія Шутенко. – К.: Наук. думка, 2007. – 356 с.
22. Холл Дж. Словарь сюжетов и символов в искусстве / Пер. с англ. А. Э. Майка пара / Джеймс Холл. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1996. – 656 с.
23. Videira / Лоза. Pequena antologia da nova lirica ucraniana. Мала антологiя молодiї української лiрики / Пер. Вiри Вовк. – Rio de Janeiro. Impreso no Brasil, 2009. – 141 с.

Стаття надiйшла до редакцiї 16.03.2011